

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Юридичний факультет
Кафедра теорії та історії держави і права, конституційного права

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи для студентів
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»
денної форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного права
Протокол № 1 від 31 серпня 2018 р.

Чернігів -2018

Конституційне право України: методичні вказівки до самостійної роботи студентів спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» / Укл. А.Г.Нітченко. Чернігів: ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ, 2018. 35 с.

Укладач: НІТЧЕНКО АЛЛА ГРИГОРІВНА, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права

Відповідальний за випуск: КОЗИНЕЦЬ ОЛЕНА ГАВРИЛІВНА, завідувач кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права, кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: ШЕСТАК ЛІЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА, доцент кафедри трудового права, адміністративного права та процесу ННІ права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету, к.ю.н.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
I. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»	6
1.1. Структура навчальної дисципліни	6
1.2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	7
1.3. Система поточного, проміжного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Конституційне право України»	13
II. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	14
Тема 1. Конституційне право України як галузь права	14
Тема 2. Основи вчення про конституцію	14
Тема 3. Засади конституційного ладу України	16
Тема 4/5. Громадянство України. Конституційні права, свободи та обов'язки. Правовий статус біженців, осіб, які потребують тимчасового захисту та внутрішньо переміщених осіб	18
Тема 6/7. Конституційні основи виборів і референдумів в Україні	20
Тема 8. Конституційний статус Верховної Ради України	22
Тема 9. Конституційний статус Президента України	24
Тема 10. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади	26
Тема 11. Конституційно-правові основи судової влади в Україні	27
Тема 12/13 Адміністративно-територіальний устрій України та місьцеве самоврядування	29
IV. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА	32

ВСТУП

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право України» є основи конституційного ладу України, конституційного статусу особи, організації державної влади і місцевого самоврядування.

Мета навчальної дисципліни – оволодіння вмінням правильно оцінювати конкретні конституційно-правові явища, правильно застосовувати відповідне конституційне законодавство.

Завдання, які вирішуються в процесі вивчення дисципліни:

- 1) Ознайомлення з основними поняттями та їх визначеннями у конституційному праві України;
- 2) Вивчення основ конституційного ладу України, правового статусу особи;
- 3) Вивчення особливостей побудови та функціонування системи органів державної влади та місцевого самоврядування;
- 4) Практичне засвоєння положень Конституції України та інших нормативних актів, які регулюють конституційно-правові відносини.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- поняття, місце і роль конституційного права у системі права України;
- джерела та систему конституційного права України;
- основні засади конституційного ладу України;
- конституційні права, свободи й обов'язки людини та громадянина в Україні;
- конституційні форми безпосередньої демократії в Україні;
- основні положення і принципи організації державної влади в Україні;
- конституційно-правовий статус Верховної Ради України;
- конституційний статус Президента України;
- конституційно-правовий статус вищого, центральних і місцевих органів виконавчої влади в Україні;
- основні принципи судоустрою і судочинства в Україні;
- територіальний устрій і систему місцевого самоврядування в Україні.

вміти:

- практично застосовувати норми Конституції України;
- давати усні та письмові пояснення з питань конституційного права;
- складати основні види документів, які впливають із застосування норм конституційного права;
- обґрунтовувати підстави і порядок реалізації громадянами передбачених Конституцією України прав і свобод.

Самостійна робота – це вища форма навчальної діяльності здобувачів, що є формою самоосвіти. Аудиторна самостійна робота з дисципліни виконується на навчальних заняттях під безпосереднім керівництвом викладача та за його завданням. Позааудиторна самостійна робота виконується за завданням викладача, але без його особистої участі.

Мета самостійної роботи полягає в тому, щоб сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми здобувачами вищої освіти та формувати в них самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність під час вивчення юридичної науки.

Завдання самостійної роботи полягає у засвоєнні відповідних знань, їх закріпленні та систематизації, а також їх застосуванні при виконанні практичних завдань. Самостійна робота забезпечує підготовку здобувачів вищої освіти до поточних аудиторних занять та поточного контролю знань.

У ході самостійної підготовки можуть виникнути певні труднощі у розумінні окремих питань з дисципліни. У таких випадках необхідно звернутися за консультацією до викладача, який читає курс лекцій або проводить семінарські заняття.

Контроль засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу передбачає визначення ступеня глибини і ефективності досягнення поставлених навчальних завдань, виявлення ставлення до процесу навчання; посилення мотивації до самостійної роботи; отримання інформації, необхідної для вдосконалення методики викладання.

Формами контролю є усні опитування, письмові роботи (в тому числі реферативного характеру), ситуаційні задачі (казуси), самостійні або контрольні роботи та тести.

Для підсумкового контролю засвоєння матеріалу дисципліни навчальними планами передбачено екзамен.

I. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

1.1. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання							
		Всього	У тому числі						
			Лек.		Сем.		Сам. роб.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Модуль 1									
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика конституції, конституційного права. Конституційний лад.									
1	Конституційне право України як галузь права	10		2		2			6
2	Основи вчення про конституцію	10		2		2			6
3	Засади конституційного ладу України	10		2		2			6
	Разом за змістовим модулем 1	30		6		6			18
Змістовий модуль 2. Конституційно-правовий статус людини і громадянина									
4	Основи правового статусу людини і громадянина. Громадянство України. Правовий статус біженців, осіб, які потребують тимчасового захисту та внутрішньо переміщених осіб	15		2		1			12
5	Конституційні права, свободи та обов'язки особи і громадянина в Україні	15		2		1			12
	Разом за змістовим модулем 2	30		4		2			24
Змістовий модуль 3. Конституційно-правове регулювання форм безпосередньої демократії									
6	Конституційні основи виборів в Україні	15		1		1			13
7	Референдум та інші форми народовладдя в Україні	15		1		1			14
	Разом за змістовим модулем 3	30		2		4			24
Змістовий модуль 4. Конституційно-правовий статус органів державної влади									
8	Конституційний статус Верховної Ради України	8		2		2			4
9	Конституційний статус Президента України	7		1		2			4
10	Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади	8		1		2			5
11	Конституційно-правові основи	7		2		2			5

	судової влади в Україні				
	Разом за змістовим модулем 4	30	6	8	18
Змістовий модуль 5. Адміністративно-територіальний устрій України та місцеве самоврядування					
12	Адміністративно-територіальний устрій України	15	1	1	13
13	Конституційні основи місцевого самоврядування	15	1	1	13
	Разом за змістовим модулем 5	30	2	2	26
	Усього годин за дисципліну	150	20	20	110

1.2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальна характеристика конституції, конституційного права. Конституційний лад

Тема 1. Конституційне право України як галузь права

Поняття конституційного права України як галузі права, його місце і роль у національній системі права. Основні етапи становлення і розвитку конституційного права як галузі права. Предмет і метод конституційно-правового регулювання та їх особливості. Принципи конституційного права України.

Система конституційного права як галузі права. Особливості конституційно-правових норм. Види конституційно-правових норм. Реалізація конституційно-правових норм. Тлумачення конституційно-правових норм. Колізії у конституційному праві. Поняття та класифікація конституційно-правових інститутів.

Поняття та загальна характеристика конституційно-правових відносин. Юридичні факти у конституційному праві. Джерела конституційного права як галузі права.

Конституційно-правова відповідальність та її особливості. Санкція як форма вираження конституційно-правової відповідальності. Види конституційно-правової відповідальності. Суб'єкти конституційно-правової відповідальності. Форми та підстави конституційно-правової відповідальності.

Тема 2. Основи вчення про конституцію

Поняття конституції та її сутність. Конституційна система. Юридичні властивості Конституції: легітимність, реальність, стабільність, верховенство у правовій системі, підвищений рівень охорони з боку держави.

Форма конституції: писана і неписана. Структура конституції: преамбула, основна частина, заключні положення, перехідні положення, додатки. Структура Конституції України 1996 р. Класифікація конституцій.

Функції конституції: політична, ідеологічна, економічна, програмна, інформативна, установча, регулятивна, охоронна.

Основні способи прийняття конституції. Порядок внесення змін та доповнень до Конституції України.

Конституціоналізм в Україні: зародження та основні етапи розвитку. Конституція П. Орлика. Конституційний проект Г. Андрузького. Політико-правові ідеї в Україні у ХІХ – на початку ХХ ст. Радянський період розвитку конституціоналізму. Основні етапи та напрями новітньої конституційної реформи в Україні. Особливості конституційного процесу в Україні у 1990-1996 р.р. Форми правової охорони конституції. Розвиток конституційного процесу на сучасному етапі.

Тема 3. Засади конституційного ладу України

Поняття конституційного ладу і його співвідношення з державним ладом. Риси конституційної держави. Закріплення конституційного ладу в Конституції України. Засади конституційного ладу як загальний конституційно-правовий інститут.

Гуманістичні і демократичні засади конституційного ладу в Україні. Принцип гуманізму. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека - найвища соціальна цінність в Україні. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини - головний обов'язок Української держави.

Народ - носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні. Конституційне закріплення принципу народного суверенітету. Співвідношення народного, національного і державного суверенітету. Форми здійснення влади народу.

Конституційне закріплення форми держави. Україна – унітарна держава. Особливості республіканської форми правління в Україні. Характеристика державного режиму в Україні. Поняття територіального устрою держави. Конституційні засади територіального устрою України. Система адміністративно-територіального устрою України.

Конституційна характеристика якісних рис України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Державний суверенітет: поняття та елементи.

Конституційне закріплення ознак України як правової держави. Здійснення державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Принцип верховенства права — найважливіша ознака правової держави. Верховенство Конституції України стосовно всіх інших нормативно-правових актів. Конституційні засади правового порядку в Україні.

Економічні та політичні засади конституційного ладу в Україні. Свобода політичної діяльності. Політичні партії і громадські організації, їх конституційно-правовий статус. Види політичних партій і громадських організацій. Конституційні обмеження права на утворення і діяльність політичних партій і громадських організацій. Відповідальність політичних партій і громадських організацій, припинення їх діяльності.

Конституційні принципи культурної та мовної політики. Статус української мови як державної. Гарантування Конституцією України вільного розвитку, використання і захисту російської, інших мов національних меншин України.

Захист конституційного ладу в Україні. Особливий порядок внесення змін до розділу Конституції України, в якому визначаються загальні засади конституційного ладу. Конституційні засади регулювання воєнного і надзвичайного стану.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Конституційно-правовий статус людини і громадянина

Тема 4. Основи правового статусу людини і громадянина.

Громадянство України. Правовий статус біженців, осіб, які потребують тимчасового захисту та внутрішньо переміщених осіб

Основні положення сучасної концепції прав людини та їх відтворення в Конституції України. Поняття та основні принципи правового статусу людини і громадянина та їх закріплення в Конституції України. Визнання та гарантованість прав і свобод людини, встановлених загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. Принцип свободи людини. Принцип не відчуження природних прав і свобод людини. Принцип рівності у гідності та правах. Принцип невичерпності конституційного переліку прав та свобод людини і громадянина.

Громадянство України: поняття та ознаки. Законодавство про громадянство. Належність до громадянства України. Громадяни України, апатриди і біпатриди.

Принципи громадянства України та їх закріплення в Конституції України і в законодавстві про громадянство.

Підстави і умови набуття громадянства України. Підстави і умови припинення громадянства України. Особливості набуття та припинення громадянства дітьми.

Повноваження органів державної влади по вирішенню питань громадянства України. Процедури з питань громадянства.

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні. Законодавство України про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Поняття «іноземець» та «особа без громадянства». Імміграція в Україну.

Правова регламентація загального режиму іноземців в Україні. Права, свободи і обов'язки іноземців та осіб без громадянства. Відповідальність іноземців та осіб без громадянства.

Поняття «біженець», особливості його правового статусу. Нормативне регулювання правового становища біженців. Процедура звернення та надання статусу біженця в Україні. Підстави втрати статусу біженця.

Позбавлення статусу біженця. Повноваження органів виконавчої влади, які вирішують питання про надання, втрату і позбавлення статусу біженця.

Права та обов'язки біженця. Правовий статус «внутрішньо переміщених осіб». Забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованій території.

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов'язки особи і громадянина в Україні

Права і свободи людини і громадянина, їх співвідношення. Конституційні права, свободи людини і громадянина. Класифікація конституційних прав та свобод людини і громадянина. Особисті права і свободи. Політичні права і свободи. Соціальні, економічні, екологічні, культурні права і свободи.

Конституційні обов'язки людини і громадянина. Рівність обов'язків людини і громадянина. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. Турбота про природу та культурну спадщину. Оплата податків і зборів. Дотримання Конституції України та законів України. Повага прав і свобод, честі і гідності інших людей.

Конституційні гарантії захисту та практичного здійснення прав та свобод людини і громадянина. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: порядок призначення, повноваження.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Конституційно-правове регулювання форм безпосередньої демократії

Тема 6. Конституційні основи виборів в Україні

Поняття виборів та їх соціальна функція. Виборче право. Принципи виборчого права та їх закріплення в Конституції України. Принцип вільних виборів. Загальне, рівне і пряме виборче право. Таємне голосування.

Поняття та види виборчих систем. Особливості застосування виборчих систем в Україні. Порядок призначення виборів в Україні.

Поняття виборчого процесу та його стадії. Правова регламентація стадій виборчого процесу. Списки виборців. Утворення виборчих органів і виборчих округів. Виборчі дільниці. Висування та реєстрація кандидатів. Передвиборна агітація. Права кандидатів і гарантії їх діяльності. Голосування. Підрахунок голосів і визначення результатів голосування. Встановлення результатів виборів. Повторне голосування і повторні вибори.

Відповідальність за порушення виборчих прав громадян.

Тема 7. Референдум та інші форми народовладдя в Україні

Поняття, соціальна функція та види референдумів. Призначення та порядок проведення референдумів. Предмет всеукраїнського референдуму. Правова регламентація організації референдумів та визначення їх

результатів. Правові наслідки референдуму. Зміна і відміна рішень, прийнятих референдумом.

Інші форми прямого народовладдя в Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Конституційно-правовий статус органів державної влади

Тема 8. Конституційний статус Верховної Ради України

Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади. Функції Верховної Ради України. Трансформація конституційного статусу Верховної Ради України в процесі конституційної реформи.

Чисельний склад та структура Верховної Ради України. Строк повноважень Верховної Ради України. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Статус народного депутата України. Принципи статусу народного депутата України. Дострокове припинення повноважень народного депутата України. Несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності.

Права та обов'язки народного депутата України.

Форми діяльності народного депутата України. Права і обов'язки народного депутата. Право депутатського запиту.

Гарантії діяльності народного депутата України. Депутатська недоторканність.

Законодавча, установча та контрольна компетенція Верховної Ради України. Акти Верховної Ради України.

Тема 9. Конституційний статус Президента України

Конституційний статус Президента України як глави держави та його трансформація в процесі конституційної реформи.

Початок повноважень Президента України. Процедура інавгурації. Офіційні символи глави держави.

Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу при Президентові України. Адміністрація Президента України.

Функції та компетенція Президента України. Акти Президента України.

Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України.

Тема 10. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади

Система органів виконавчої влади. Місце та роль Кабінету Міністрів України у механізмі державної влади. Трансформація конституційного статусу Кабінету Міністрів України в процесі конституційної реформи.

Склад Кабінету Міністрів України, порядок формування. Відповідальність, підзвітність та підконтрольність Кабінету Міністрів

України. Компетенція Кабінету Міністрів України. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади: система, порядок формування. Основні завдання та функції міністерств.

Система місцевих органів виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. Порядок формування, структура, функції та повноваження місцевих державних адміністрацій.

Тема 11. Конституційно-правові основи судової влади в Україні

Конституційні принципи правосуддя в Україні. Судова система України. Система судів загальної юрисдикції. Порядок формування судів. Основи правового статусу суддів.

Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції. Склад, процедура формування та діяльності Конституційного Суду України.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. Адміністративно-територіальний устрій України та місцеве самоврядування

Тема 12. Адміністративно-територіальний устрій України

Поняття територіального устрою України. Історія становлення територіального устрою України. Система адміністративно-територіального устрою України. Конституційні засади територіального устрою України.

Поняття та види територіальної автономії. Автономна Республіка Крим як форма адміністративно-територіальної автономії. Правовий режим на тимчасово окупованій території України.

Тема 13. Конституційні основи місцевого самоврядування

Поняття та політико-правова природа місцевого самоврядування. Теорії місцевого самоврядування. Конституційна модель місцевого самоврядування в Україні. Принципи, завдання та функції місцевого самоврядування.

Система місцевого самоврядування. Територіальна громада – основний елемент системи місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування: поняття та види.

1.3. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО, ПРОМІЖНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Рекомендовані види та розподіл балів, які враховуються при виставленні поточного та модульного контролю (таблиця розроблена на основі Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів)

№	Види діяльності	Терміни	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів за семестр
1. Обов'язкові, вибіркові та стимулюючі види робіт				
1.1	Робота на семінарських заняттях	Протягом семестру	Відповіді, доповнення, визначення понять, тести, задачі	До 16 балів*
1.2	Ведення конспекту лекцій	Протягом семестру	Конспект	До 4-х балів
1.3	Наукова робота (виступ з доповіддю, публікація)	Протягом семестру	Виступ, публікація	До 10-ти балів
1.4	Ведення конспекту самостійної роботи	Протягом семестру	Конспект	До 5-ти балів
1.5	Виконання самостійної дослідної роботи	Протягом семестру	Виконана робота у вигляді реферату	До 5-ти балів
1.6	Участь у предметних олімпіадах, інтелектуальних іграх	Протягом семестру	Підтверджуючі документи	До 5-ти балів
1.7	ЗМК	Протягом семестру	Підтверджуючі документи	До 15-ти балів
Разом за поточний контроль:				60 балів
*16 балів буде переведено з оцінок, які отримує студент під час семінарських занять, виконуючи усі види робіт. Наприклад: студент, відповідно до національної системи оцінювання заробив у підсумку за поточну роботу «5» - це 16-14 у балах; «4» - це 13-11; «3» - це 10-6; «2» - 5-1.				
2. Підсумковий контроль				
№ п/п	Підсумковий модуль	Терміни	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів
2.1.	Екзамен	Відповідно до розкладу		до 40 балів
Разом за модульний контроль				40 балів
Зважена семестрова оцінка				100 балів

II. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1: КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА

План:

1. Поняття та ознаки конституційного права України.
2. Предмет та метод конституційного права України.
3. Поняття конституційно-правових відносин.
4. Джерела та система конституційного права.

Основні терміни: Конституція, конституційне право, предмет і метод конституційно-правового регулювання; джерела конституційного права України; конституційно-правова норма; конституційно-правовий інститут; конституційно-правове відношення; суб'єкти конституційно-правового відношення; об'єкти конституційно-правового відношення; конституційно-правова відповідальність; санкція конституційно-правової відповідальності.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно підготувати такі питання:

1. Структура предмета галузі конституційного права.
2. Характерні риси конституційних правовідносин і їх види.
3. Структура змісту конституційно-правових відносин: суб'єктивне право та юридичний обов'язок учасників конституційно-правових відносин
4. Юридичні факти як підстава виникнення конституційно-правових відносин.
5. Особливості конституційно-правових норм.
6. Види конституційно-правових норм.
7. Реалізація конституційно-правових норм.
8. Тлумачення конституційно-правових норм.
9. Колізії у конституційному праві.
10. Поняття та класифікація конституційно-правових інститутів.

Рекомендована література:

Базова:

[1], [24-42].

ТЕМА 2. ОСНОВИ ВЧЕННЯ ПРО КОНСТИТУЦІЮ

План:

1. Поняття та юридичні властивості конституції.
2. Форма та структура конституції.
3. Функції конституції.

4. Класифікація конституцій.
5. Порядок прийняття та внесення змін і доповнень до конституції.

Основні терміни: конституція, юридична конституція, формальна конституція, матеріальна конституція, функції конституції, дія конституції, властивості конституції, структура конституції, преамбула.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно підготувати такі питання:

1. Історія світового конституційного розвитку. Вчення про державу і державний устрій у працях Аристотеля, Джона Локка, Шарля Монтеск'є, Жан-Жака Руссо.
2. Зародження ідей конституціоналізму в Україні. Конституційні ідеї українських демократів XVIII-XX ст.
3. Роль Конституції П.Орлика у встановленні конституціоналізму в Україні.
4. Втілення демократичних ідей конституціоналізму в період відродження української державності (1918-1920 рр.).
5. Суть характерні риси та властивості Конституції України.
6. Конституція в юридичному аспекті. Конституція у соціальному аспекті.
7. Пряма дія Конституції України.
8. Роль Конституції у розвитку законодавства і правової системи.

Рекомендована література:

Базова:

[1], [24-41], [42-44].

Допоміжна:

1. *Бабенко К.* Конституційні основи розвитку та регулювання відносин // Віче. - 2008. - № 2. - С. 3-6.
2. *Бабенко К.* Політико-правові відносини як предмет регулювання конституційного права України // Митна справа. - 2008. - № 2. - С. 69-74.
3. *Бабенко К.* Система конституційного регулювання і розвиток політико-правових відносин у сучасній Україні // Юридична Україна. - 2011. - №12. - С. 15-20.
4. *Бабенко К.А.* Поняття конституційного регулювання в сучасній науці конституційного права // Держава і право. - 2009. - 44. - С. 194-200.
5. *Багрій О.* Сутність принципу верховенства Конституції України / О. Багрій // Підприємництво, господарство і право. - 2013. - № 9. - С. 83-87.
6. *Єрмолаєв В.* Деякі питання становлення вітчизняного парламентаризму в новітню добу // Вісник Академії правових наук України. - 2010. - № 2. - С. 52-60.

7. Єфремова Н. Розвиток конституційно-правових ідей у Речі Посполитій у XVI-XVIII ст. // Держава і право. - 2008. - № 40. - С. 71-79.

Інформаційні ресурси:

1. 2014-15 Ключові правові реформи: Як утілено європейські стандарти? / За ред. Романа Куйбіди. Авт. колектив: Банчук О., Барікова А., Дмитрієва І., Кириченко Ю., Куйбіда Р., Серета М. / Видання Центру політико-правових реформ. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2016. – 74 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravo.org.ua/img/books/files/14586529862016_key_legal_reforms_2014-2015_ukr.pdf
2. Інформація Про зміни до законодавства, прийняті Верховною Радою України 2 червня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naiu.kiev.ua/files/news/2016/zminu.pdf>

ТЕМА 3. ЗАСАДИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

План:

1. Поняття і суть конституційного ладу.
2. Загальні засади конституційного ладу.
3. Захист конституційного ладу України.

Основні терміни: конституційний лад, державний лад, громадянське суспільство, засади конституційного ладу, гуманізм, державний суверенітет, народний суверенітет; національний суверенітет, безпосередня (пряма) демократія, представницька демократія, форма правління, монархія, республіка, парламентська республіка, президентська (дуалістична) республіка, змішана (квазіпрезидентська або напівпрезидентська) республіка, державний устрій, унітарна держава, федерація,

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно підготувати такі питання:

1. Гуманізм як найвища соціальна цінність суспільства.
2. Народний суверенітет та право народу на самовизначення за нормами Конституції України та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.
3. Засади міжнаціональних відносин за Конституцією України.
4. Правове регулювання воєнного та надзвичайного стану.

Рекомендована література:

Базова:

[1], [19], [25-30], [32], [34-42].

Допоміжна:

1. *Бабенко К.А.* Конституційне закріплення демократичних основ організації державної влади (теорія і практика реалізації) / К.А. Бабенко // Часопис Київського університету права. – 2006. - №4. – С.68-74.
2. *Бабенко К.А.* Конституційне регулювання основ суспільного ладу як предмет дослідження науки конституційного права / К.А. Бабенко // Держава і право: Зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 35. – С. 172-179.
3. *Власов А.* Реалізація демократії як принципу конституціоналізму в ЄС / А. Власов // Юридична Україна. – 2006. – №4. – С.20-25.
4. *Гаврилюк Р.О.* Розвиток теорії суверенітету держави / Р.О. Гаврилюк // Держава і право: Зб. наук. праць. – 2006. –Вип. 32. –С. 114-121.
5. *Левіна Ю.* Демократія як форма політичного режиму / Ю.Левіна // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – №3. – С.244-249.
6. *Прієшкіка О.В.* Конституційний лад і політична система в Україні: теоретико-правові аспекти / О.В. Прієшкіка // Часопис Київського університету права. – 2006. – №4. – С. 79-83.
7. *Скрипнюк О.* Демократія як механізм державного управління / О. Скрипнюк // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – №3. – С.3-7.
8. *Савчин М.В.* Конституційні засади демократичного ладу та верховенство права // М.В. Савчин // Держава і право: Зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 35. – С. 179-186.
9. *Семикрас В.В.* Народний суверенітет – основа організації державної влади в Україні / В.В. Семикрас // Держава і право: Зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 35. – С. 216-220.
10. *Шуба О.В.* Концептуальний аналіз конституційно-правових основ демократизації політичної системи України / О.В. Шуба // Держава і право: Зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 35. – С. 737-739.

Інформаційні ресурси:

1. *Актуальні проблеми конституційного права України: навч. посібник / за заг. ред. проф. Олійника А. Ю. - Київ, 2012.- 552 с. [Електронний ресурс] // ViG-LiB. – Режим доступу: <http://www.big-lib.com/>*
2. *Загальні засади конституційного ладу в Україні. [Електронний ресурс] // Bookster. – Режим доступу: <http://bookster.com.ua/summaries/view/544>*
3. *Скрипнюк О.* Конституційний лад України: ознаки, принципи, гарантії / Олександр Скрипнюк // ВІСНИК 47 Центральної виборчої комісії 2008. -

- №4 (14). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_4/visnik_st_14.pdf
4. *Теплюк М.* Конституційний лад в Україні: поняття та деякі питання порядку його визначення і зміни / Михайло Теплюк. – Віче. – 2008. – №12, червень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1007/>
5. *Юридична* енциклопедія: В 6-ти т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.. – К.: Укр. Енцикл., 2001. – Т. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/legal/>

ТЕМА 4/5 ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ. КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ. ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ, ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ЗАХИСТУ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

План:

1. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.
2. Громадянство України.
3. Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.
4. Гарантії прав і свобод людини і громадянина.

Основні терміни: правовий статус особистості, громадянство України, принципи громадянства, натуралізація, філіація, денационалізація, денатуралізація, оптація, трансферт, права людини, обов'язок, основні права і свободи людини і громадянина, гарантії прав і свобод людини і громадянина, апатриди, імміграція, правова держава, внутрішньо переміщені особи, біженець, особи, які потребують тимчасового захисту, додатковий захист.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно підготувати такі питання:

1. Дайте загальну характеристику Закону «Про громадянство України».
2. Проаналізуйте Зміни від 28.01.2016 до Закону України «Про громадянство України».
3. Які способи набуття і припинення громадянства передбачені Законом «Про громадянство України»?
4. Надайте визначення прав свобод і обов'язків громадян.
5. З урахуванням яких міжнародно-правових актів розроблена система прав і свобод в Україні?
6. Охарактеризуйте право на освіту і правові акти, якими воно регламентоване.

7. Надайте характеристику права на соціальний захист і правових актів, якими воно регламентоване.
8. Охарактеризуйте право на свободу об'єднань громадян у політичні партії та громадські організації та правові акти, якими воно регламентоване.
9. Розкрийте зміст права на звернення та порядок його реалізації.
10. Охарактеризуйте право на свободу світогляду і віросповідання та правові акти, якими воно регламентоване.
11. Надайте характеристику військового обов'язку громадян і закону, яким він регламентований.
12. Що таке альтернативна (невійськова) служба і хто має на неї право?

Рекомендована література:

Базова:

[1-2], [4], [9], [11-12], [25-30], [32], [34-42], [45], [49], [58].

Допоміжна:

1. *Гончаренко О.М.* Права людини в Україні: навч. посібник / Гончаренко О.М. – К.: Знання, 2008. – 207с.
2. *Колодій А.М.* Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: підручник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.: Правова єдність, 2008. – 350с.

Інформаційні ресурси:

1. *Зміни від 28.01.2016 до Закону України «Про громадянство України» (18/01/2001).* [Електронний ресурс] // Юридичний факт. – Режим доступу:
http://yurfact.com.ua/zminy_do_zakonodavstva/zminy_vid_28.01.2016_do_zu_pro_hromadianstvo_Ukrainy.html
2. *Кравченко В.В.* Конституційне право України: навч. посібник / Кравченко В.В. – [вид. 3-тє, виправл. та доповн.] – К.: Атіка, 2004 – 512с. [Електронний ресурс] // Студентський юридичний портал України. – Режим доступу: <http://the-law.at.ua>.
3. *Фрицький О.Ф.* Конституційне право України: підручник / Фрицький О.Ф. – К: Юрінком Інтер, 2002. – 536с. [Електронний ресурс] // Студентський юридичний портал України. – Режим доступу: <http://the-law.at.ua>.
4. *Юридична* енциклопедія: В 6-ти т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.. – К.: Укр. Енцикл., 2001. – Т. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/legal/>

ТЕМА: 6/7 КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ВИБОРІВ І РЕФЕРЕНДУМІВ В УКРАЇНІ

План:

1. Поняття і види форм безпосереднього народовладдя в Україні.
2. Поняття виборів, виборчого права.
3. Принципи виборчого права.
4. Види виборчих систем.
5. Референдум в Україні.

Основні терміни: народовладдя, демократія, безпосередня демократія, представницька демократія, форми безпосередньої демократії, вибори, виборче право, виборча система, об'єктивне виборче право, суб'єктивне виборче право, принципи виборчого права, референдум.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно підготувати такі питання:

1. Поняття та види абсентеїзму.
2. Виборчий процес: поняття і принципи.
3. Суб'єкти виборчого процесу.
4. Стадії виборчого процесу.
5. Заміщення народних депутатів України, обраних за виборчими списками партій (блоків), у разі їх вибуття.
6. Правовий статус Центральної виборчої комісії.
7. Конституційно-правова, кримінально-правова та адміністративно-правова відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Рекомендована література:

Базова:

[1], [3], [16], [18], [25-30], [32-44], [49-50], [54], [59].

Допоміжна:

1. Барабаш Ю. Дострокові вибори як засіб врегулювання державно-правових конфліктів // Право України. - 2007. - №11. - С.126-130
2. Бондар І. Вибори як гарантія права громадян на участь в управлінні державними справами // Юридичний авангард. - 2009. - №1. - С.16-21
3. Вибори і референдуми в Україні: законодавче забезпечення, проблеми реалізації та шляхи вдосконалення: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції м.Київ, 13-15 листопада 2002 р. - К.: Нора-прінт, 2003. - 503с.

4. Вибори і референдуми в Україні: проблеми теорії і практики: Збірник/ Редкол. М.М.Рябець (голова) та ін. - К.: Центральна виборча комісія, 2001. - 352с.
5. Гелей С., Рутар С. Виборча система // Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія: Навч. посібник. - Вид. 4-те, переробл. і доп. - Львов: Світ, 2001. - 381с. - С. 202-214
6. Гудзь Л. Конституційно-правові принципи як елементи механізму забезпечення виборчих прав громадян України // Підприємництво, господарство і право. - 2011. - №9. - С.3-5.
7. Гудзь Л. Механізм забезпечення виборчих прав громадян України та його основні елементи // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - №7. - С.129-131.
8. Заяць Н. Вибори як реалії сучасної державно-правової дійсності: теоретичний аспект // Право України. - 2007. - №11. - С.26-29.
9. Заяць Н. Деякі проблеми становлення культури виборчої демократії в Україні // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - №2. - С.118-121.
10. Ковальчук В. Б. Пасивне виборче право громадян та доцільність його обмеження у контексті парламентських виборів / В. Б. Ковальчук // Право України. - 2013. - № 5. - С.134-143
11. Конституційне регулювання виборів та референдуму як форм прямої демократії // Основи конституційного права України: Підручник/ За ред. Копейчикова В. - К.: Юрінком, 1997. - 208с. - С. 67-75
12. Піча В., Хома Н. Вибори і виборчі системи // Піча В.М., Хома Н.М. Політологія: Конспект лекцій. - Вид. 3-тє, доп. - Львов: Магнолія Плюс, 2004. - 170с. - С. 140-146
13. Рибачук М. та ін. Еволюція виборчих систем в Україні: досвід, проблеми та перспективи розвитку // Вибори і референдуми в Україні: проблеми теорії і практики: Збірник/ Редкол. М.М.Рябець (голова) та ін. - К.: Центральна виборча комісія, 2001. - 352с. - С. 29-44
14. Савенко, М. Д. Активне виборче право: теоретичний аспект / М. Д. Савенко // Право України. - 2013. - №5. - С.122-133
15. Ставнійчук М. І. Вибори як ключовий інститут демократичного конституційного ладу сучасної України / М. І. Ставнійчук // Право України. - 2013. - № 5. - С.19-29.
16. Стецюк П. Б. Вибори у механізмі функціонування конституційної держави / П.Б. Стецюк // Право України. - 2013. - № 5. - С.30-37.
17. Шведа Ю. Політичні наслідки виборчих систем: теорія та зарубіжна практика // Віче. - 2007. - №15. - С.24-26
18. Яковлев А. Розвиток виборчої системи як складова сучасного конституційного процесу в Україні / А. Яковлев // Юридична Україна. - 2013. - № 6. - С.24-31

Інформаційні ресурси:

1. *Богашева Н.* Еволюція виборчої системи в Україні / Н. Богашева, Ю. Ключковський. [Електронний ресурс] // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2005, № 1. – С.42-49. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/visnyk/index.php?mID=12>
2. *Ковтунець В.* Про зміст та обсяг суб'єктивного виборчого права / В. Ковтунець [Електронний ресурс] // Вибори та демократія. – 2006. – № 2 (8). – С.54. – Режим доступу: http://www.eli.org.ua/upload/iblock/038/magazine_file_9.pdf
3. *Ключковський Ю.Б.* Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія [Електронний ресурс] / Ю.Б.Ключковський; Національний університет «Києво-Могилянська Академія». – К.: Час Друку, 2011. – 132 с. – Режим доступу : <http://www.eli.org.ua/upload/Monography.pdf>
4. *Майєр Г.* Виборче право як інструмент розподілу влади або виборче право й політика / Г. Майєр [Електронний ресурс] // Вибори та демократія. – 2005. – №2(4) – С.15. - Режим доступу: http://www.eli.org.ua/upload/iblock/12e/magazine_file_1.pdf
5. *Шаповал Т.* До поняття виборчого права як права індивіда (громадянина) / Т. Шаповал [Електронний ресурс] // Вибори та демократія. – 2005. – №2(4) – С. 23. – Режим доступу: http://www.eli.org.ua/upload/iblock/12e/magazine_file_1.pdf
6. *Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи.* – [Вид. 2-е, випр. і доповн.] / За ред. Ю. Ключковського. – К.: Логос, 2009. – 500 с. – Режим доступу: <http://www.eli.org.ua/press/2744>
7. *Юридична енциклопедія: В 6-ти т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін..* – К.: Укр. Енцикл., 2001. – Т. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/legal/>

ТЕМА 8: КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

План:

1. Поняття та сутність парламенту.
2. Склад, структура, організація діяльності Верховної Ради України.
3. Конституційно-правовий статус народного депутата України.
4. Основні функції та повноваження Верховної Ради України.
5. Порядок роботи Верховної Ради України. Парламентські процедури та особливості правового регулювання організації діяльності Верховної Ради України.

Основні терміни: орган державної влади, Верховна Рада України, статус, парламент, парламентаризм, функції парламенту, компетенція парламенту, правовий статус народного депутата України, сесія Верховної Ради України, законотворчість, законодавча ініціатива, законодавчий процес, закони, постанови, заяви, звернення, декларації.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно підготувати такі питання:

1. Співвідношення понять «орган державної влади» та державний орган».
2. Ознаки органу державної влади.
3. Конституційна система органів державної влади та її елементи.
4. Способи класифікації органів державної влади.
5. Поняття принципів організації та діяльності органів державної влади.
6. Універсальні конституційні принципи організації та діяльності органів державної влади.

Рекомендована література:

Базова:

[1], [7-8], [13-14], [18], [21], [25-30], [32], [34 - 42], [45-46], [49], [51], [53-56], [59].

Допоміжна:

1. *Авер'янов В.* Уряд у механізмі поділу влади: недосконалість вітчизняної конституційної моделі Авер'янов / В. Авер'янов // *Право України.* – 2005. – № 4. – С. 10–15.
2. *Гавриш С.* «Парламентаризм на чолі суспільного прогресу» // *Віче.* – 2001. – № 7. – С. 3.
3. *Георгіца А.* Законодавча влада: поняття, правова природа, місце і роль у системі органів публічної влади / А. Георгіца // *Право України.* – 2009. – № 11. – С.100-117.
4. *Майданник О.* Конституційні принципи діяльності Верховної Ради України по здійсненню контрольної функції / О. Майданник // *Підприємництво, господарство і право.* – 2006. - № 5. – С. 98-101.
5. *Погорілко В.* Функції українського парламенту. Від номінального до реального / В. Погорілко // *Віче.* – 2002. – № 2 (119). – С. 17-20.
6. *Шаповал В.* Парламентаризм в Україні: пошуки парадигми чи рух до нового / В. Шаповал // *Віче.* – 1997. – № 5. – С. 16-17.

7. *Фрицький Ю.* Парламент України – Верховна Рада та його роль у реалізації законодавчої влади / Ю. Фрицький // *Право України.* – 2007. - № 7. – С. 3-7.

Інформаційні ресурси:

1. *Бак В. І.* Взаємодія Президента України та Верховної Ради України: конституційно-правове визначення та шляхи вдосконалення / Віра Ігорівна Бак // *Часопис Київського університету права.* – 2012. -№ 4. – 107-110. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_4/zzzzz/107.pdf
2. *Гошовська В. А.* Парламентаризм в Україні. Державно-управлінські механізми реалізації функцій законодавчої влади : навч.-метод. матеріали / В. А. Гошовська, Л. А. Пашко, К. Ф. Задоя. – К. : НАДУ, 2013. – 48 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/0aa3e0a4-e3d9-4c44-9f01-2042a8c809ae.pdf
3. *Демків Р.Я.* Конституційне право України: курс лекцій / Р.Я. Демків. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 332 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/15040/mod_resource/content/1/UL0000016.PDF
4. *Шановал В.* Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=.](http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=)
5. *Єловських У. О.* Конституційне право України : навч.-метод. посіб. для студ. ден. форми навч. усіх спец. ун-ту / У. О. Єловських ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 183 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.ltsu.org/jspui/bitstream/123456789/1756/1/Elovskyyh.pdf>
6. *Юридична енциклопедія: В 6-ти т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін..* – К.: Укр. Енцикл., 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/legal/>

ТЕМА 9: КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

План:

1. Місце та роль Президента України в конституційній системі органів державної влади.
2. Порядок обрання Президента.
3. Повноваження Президента України.
4. Строк повноважень.

Основні терміни: глава держави, президент, монарх, колегіальна

президентура, глава уряду, одноосібний / колегіальний узурпатор, ценз осілості, інаугурація, імпічмент, контрасигнатура, функції Президента України, компетенція Президента України, повноваження Президента України, промульгація, вето, прерогатива глави держави.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно підготувати такі питання:

1. Правові основи діяльності та склад Секретаріату Президента України.
2. Функції та права Секретаріату Президента України.
3. Консультативні, дорадчі та інші органи і служби при Президентові України.
4. Форми актів Президента України.
5. Порядок оприлюднення актів Президента України.

Рекомендована література:

Базова:

[1], [7-8], [13-14], [18], [21], [25-30], [32], [34 - 42], [45-46], [49], [51], [53-56], [59].

Допоміжна:

1. *Серьогіна С.* Оптимізація статусу Президента як ключова ланка конституційної реформи в Україні / С. Серьогіна // *Право України*. – 2009. – № 6. – С.23-28.
2. *Сінельнік Р.В.* Дискреційні повноваження Президента України в контексті проведення конституційної реформи // *Вісник Запорізького національного університету*. – 2009. – № 1. Серія: юридичні науки. – С.62-68

Інформаційні ресурси:

1. *Бак В. І.* Взаємодія Президента України та Верховної Ради України: конституційно-правове визначення та шляхи вдосконалення / Віра Ігорівна Бак // *Часопис Київського університету права*. – 2012. -№ 4. – 107-110. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_4/zzzzzz/107.pdf
2. *Демків Р.Я.* Конституційне право України: курс лекцій / Р.Я. Демків. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 332 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/15040/mod_resource/content/1/UL0000016.PDF

3. *Малкіна Г.М.* Імпічмент президента: міф і реальність [Електронний ресурс] / Г.М. Малкіна // Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/1286/89/>
4. *Словська І.Є.* Процедура імпічменту Президента за законодавством України // Ірина Євгенівна [Електронний ресурс] // Наше право. – 2011. – № 2 (ч.1). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/nashp/2011_2_1/slavska.pdf
5. *Шевчук А.З.* Підстави імпічменту: конституційно-правові норми та практика їх реалізації / А.З. Шевчук Науковий вісник Чернівецького університету. – 2012. – Випуск 618. Правознавство. – С. 47-51. – Режим доступу: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/618/9.pdf>
6. *Словських У. О.* Конституційне право України : навч.-метод. посіб. для студ. ден. форми навч. усіх спец. ун-ту / У. О. Словських ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 183 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.ltsu.org/jspui/bitstream/123456789/1756/1/Elovskyh.pdf>
7. *Юридична енциклопедія: В 6-ти т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін..* – К.: Укр. енцикл., 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/legal/>

ТЕМА 10: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

План:

1. Місце та роль Кабінету Міністрів України в системі органів державної влади.
2. Порядок формування та припинення повноважень Кабінету Міністрів України.
3. Повноваження Кабінету Міністрів України.
4. Організація роботи Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України.

Основні терміни: державна виконавча влада, уряд, конституція, Кабінет Міністрів України, міністерство, міністр, прем'єр-міністр.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно підготувати такі питання:

1. Поняття, види та правовий статус центральних органів виконавчої влади в Україні.
2. Порядок формування центральних органів виконавчої влади в Україні. Повноваження міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в Україні.

3. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.

Рекомендована література:

Базова:

[1], [7-8], [13-14], [18], [21], [25-30], [32], [34 - 42], [45-46], [49], [51], [53-56], [59].

Допоміжна:

1. *Шаповал В.* Конституційний механізм державної влади в незалежній Україні: політико-правові проблеми організації виконавчої влади / В. Шаповал // *Право України.* – 1997. – № 1. – С. 30.

Інформаційні ресурси:

1. *Демків Р.Я.* Конституційне право України: курс лекцій / Р.Я. Демків. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 332 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/15040/mod_resource/content/1/UL0000016.PDF
2. *Єловських У. О.* Конституційне право України : навч.-метод. посіб. для студ. ден. форми навч. усіх спец. ун-ту / У. О. Єловських ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 183 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.ltsu.org/jspui/bitstream/123456789/1756/1/Elovskyyh.pdf>
3. *Юридична енциклопедія: В 6-ти т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін..* – К.: Укр. енцикл., 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/legal/>

ТЕМА 11: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

План:

1. Засади організації судової влади в Україні. Внесення змін до Конституції України в частині правосуддя.
2. Система судоустрою. Спеціалізація судів.
3. Порядок утворення і ліквідація суду. Загальні положення статусу судді.
4. Верховний Суд – найвищий суд у системі судоустрою України.
5. Вища рада правосуддя.
6. Порядок формування Конституційного Суду України і його структура.

Основні терміни: правосуддя, судді, судова система України, Конституційний Суд України.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійно підготувати такі питання:

1. Поняття, види та підстави конституційно-правової відповідальності.
2. Конституційно-правові санкції.
3. Поняття охорони та захисту Конституції України.
4. Форми захисту Конституції України.

Рекомендована література:

Базова:

[1], [5-6], [14], [20], [23], [25-30], [32], [34-40], [42], [47-49], [52], [57-59].

Допоміжна:

1. *Алеєва І. В.* Незалежність суддів - гарантія конституційного права на судовий захист / І. В. Алеєва // Вісник господарського судочинства. – 2013. – № 3. – С. 37-39.
2. *Бабенко К.* Роль Конституційного суду України у забезпеченні верховенства Конституції України / К. Бабенко // Вісник Конституційного суду України. – 2007. – № 3. – С. 54-61.
3. *Барчук В.* Роль і місце Конституційного Суду України в юридичному механізмі забезпечення прав людини / Барчук В., Дуленчук І. // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 3-6
4. *Бринцев В.* Політико-правовий аналіз ролі Конституційного Суду України у законодавчому процесі / В. Бринцев // Вісник Конституційного суду України. – 2007. – № 1. – С. 23-30.
5. *Василюк С.* Конституційний механізм взаємодії законодавчої і судової влади в Україні / С. Василюк // Право України. – 2003. – № 12. – С. 3-6.
6. *Дашковська О.* Конституційна відповідальність: методологічні засади дослідження / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2013. – № 3. – С. 101-107.
7. *Івановська А.М.* Питання політики і права діяльності Конституційного Суду України / А.М. Івановська // Університетські наукові записки. – 2011. – № 4. – С. 50-59.
8. *Івановська А.М.* Офіційне тлумачення Конституції і законів України як повноваження Конституційного Суду України / А.М. Івановська // Університетські наукові записки. – 2013. – № 4. – С. 19-35.

Інформаційні ресурси:

1. *Верховна Рада* змінила Конституцію в частині правосуддя // Українське право. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrainepravo.com/news/ukraine/verkhovna-rada-zm-nila-konstituts-yu-v-chastin-pravosuddya/>
2. *Конституційний суд* України. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/>
3. *Судова влада* в Україні. Офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/>
4. *Філатов О.* Про вищу раду правосуддя / О. Філатов // Асоціація правників України. – № 7-8 (126-127). – липень-серпень 2016. – С. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uba.ua/gazette_contents/160.pdf

ТЕМА 12/13. АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

План:

1. Поняття та система адміністративно-територіального устрою України.
2. Поняття місцевого самоврядування та його система.
3. Порядок формування, організація роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Основні терміни: унітаризм, адміністративно-територіальний устрій, місьцеве самоврядування, органи місцевого самоврядування, територіальні громади, державні адміністрації, префекти, старости, місцеві, районні (в місті), районні та обласні ради, децентралізація.

Завдання для самостійної роботи

Самостійно підготувати такі питання:

1. Принцип унітаризму та його закріплення в Конституції України. Ознаки унітарної держави.
2. Історія становлення територіального устрою України.
3. Порядок утворення адміністративно-територіальних одиниць та зміни їх статусу.
4. Правовий режим на тимчасово окупованій території України.
5. Теорії місцевого самоврядування.
6. Конституційна модель місцевого самоврядування в Україні.

7. Територіальна громада – основний елемент системи місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування: поняття та види.
8. Характеристика внесених змін до Конституції України щодо децентралізації влади.
9. Мета та завдання реформи місцевого самоврядування в Україні.
10. Реалізація реформи місцевого самоврядування.
11. Особливості організації місцевого самоврядування на рівні області (району) та на рівні територіальних громад.

Рекомендована література:

Базова:

[1], [10], [15], [17], [22], [25-30], [32], [34-35], [42], [45], [49], [54], [56].

Допоміжна:

1. Баєва Л. Статут територіальної громади як засіб реалізації конституційного права громадян на участь у місцевому самоврядуванні // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - № 4 . - с.11-14.
2. Баєва, Л. В. Поняття, ознаки, особливості рішень місцевих рад: загальнотеоретичний аналіз / Л. В. Баєва // Держава та регіони. Серія Право . - 2013. - № 2 . - с.173-177.
3. Баймуратов М. Компетенція місцевого самоврядування та органу місцевого самоврядування: онтологічні та аксіологічні підходи щодо вивлення та розуміння // Держава і право. - 2008. – Вип. 38.- с.287-296.
4. Борденюк В. Правовий статус сільського, селищного, міського голови у контексті законодавчих ініціатив // Право України. - 2011. - № 3 . - с.193-201.
5. Борденюк В. Сільський, селищний, міський голова у механізмі здійснення місцевого самоврядування: конституційно-правові аспекти. Право користування відновлюваними джерелами енергії // Право України . - 2011. - № 2 . - с.208-216.

Інформаційні ресурси:

1. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : під-ручник / І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко та ін. ; за ред. С. Г. Серьогіної. - 2-ге вид. переробл. та доповн. - Х. : Право, 2011. - 360 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2012/Dergbud_2011.pdf
2. Москальчук К.М. Основні принципи служби в органах місцевого самоврядування / К.М. Москальчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apdp.in.ua/v45/48.pdf>

3. Мустафаєва У. Професіоналізація служби в органах місцевого самоврядування: цілі, функції та методи / Уріє Мустафаєва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02%282%29/Mustafayeva.pdf>
4. Погорілко В.Ф. Муніципальне право України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libfree.com/173619666-pravomunitsipalne_pravo_ukrayini__pogorilko_vf.html
5. Рясна А.І Проблеми правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування на сучасному етапі // управління розвитком. – 2010. - № 8(84) С.29-31. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Uproz/2010_8/u1008rya.pdf

III. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

1. *Конституція України*: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. *Європейська конвенція про громадянство*: Міжнародний документ від 06.11.1997 № ETS N 166. Документ 994_004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. *Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту*: Закон від 08.07.2011 № 3671-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. *Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)*: Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. Документ 1401-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.
5. *Про вибори Президента України*: Закон від 05.03.1999 № 474-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-14>
6. *Про вибори народних депутатів*: Закон від 17.11.2011 № 4061-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
7. *Про місцеві вибори*: Закон від 14.07.2015 № 595-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/595-19>
8. *Про громадянство*: Закон України від 18.01. 2001 № 2235-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
9. *Про державну службу*: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Документ 889-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
10. *Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України*: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1207-18/page>
11. *Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб*: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
12. *Про Кабінет Міністрів України*: Закон України від 27.02.2014 р. Документ 794-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
13. *Про Конституційний Суд України*: Закон України від 16.10.1996 № 422/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/422/96-%D0%B2%D1%80>.

14. *Про місцеве самоврядування в Україні*: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР Документ 280/97-вр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
15. *Про статус депутатів місцевих рад*: Закон від 11.07.2002 № 93-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93-15-XIV>.
URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
16. *Про всеукраїнський референдум*: Закон від 06.11.2012 № 5475-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5475-17>
17. *Про правовий режим надзвичайного стану*: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
18. *Про прокуратуру України*: Закон України 14.10.2014. № 1697-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
19. *Про Регламент Верховної Ради України*: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. Документ 1861-17, в редакції від 30.01.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
20. *Про статус депутатів місцевих рад*: Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
21. *Про судоустрій і статус суддів*: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Документ 1402-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

Підручники

22. *Aspen Treatise Series Constitutional Law: Principles and Policies*. Wolters Kluwer Law & Business, 2015. P 1440
23. *Задорожня Г.В., Задорожний Ю.А., Сопілко І.М. Конституційне право України: підручник*. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 448 с. URL: <http://www.lib.nau.edu.ua/BooksForNAU/2010/Zadorojnaya.Pdf>
24. *Орленко В.І. Конституційне право України: посібник для підготовки до іспитів* / В.І. Орленко, В.В. Орленко. – 4-е вид., стереотип. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2010. – 152 с.
25. *Погорілко В. Ф., Конституційне право України: підручник* / В. Ф. Погорілко, В. Федоренко. Вид. 3-тє, перероб. і доопр. К.: КНТ, 2011, 527 с.
26. *Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: підручник* / за заг. ред. В.Л. Федоренка. 2-ге вид., переробл. і доопр.. К.: Алетра; КНТ; Центр учб. л-ри, 2010. 432 с.

27. *Чушенко В.І., Заяць І.Я., Конституційне право України: підручник.* К.: Вид-во Дім «Ін Юре», 2007. 488 с.
28. *Шляхтун П.П.* Конституційне право України: підручник. К.: «Освіта України», 2010. 592 с.
29. *Chemerinsky Erwin Constitutional Law: Principles And Policies (Introduction to Law Series).* 3 edition. Aspen Publishers. 2006, P. 1368.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали

30. *Годованець В. Ф.* Конституційне право України: навч. посібник. К.: МАУП, 2005, 360 с.
31. *Encyclopaedia Britannica.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/topic/constitutionalism>
32. *Конституційне право України: навч. посіб. для підгот. до іспитів / упоряд.: І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків.* К.: ЦУЛ, 2016. 217 с
33. *Конституційне право України: хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищ.навч.закл. / Упоряд.В.С.Журавський, Ю.М.Тодика,* К.: Ін Юре, 2004. 884 с.
34. *Конституційне право України: опорний навчально-методичний інтерактивний комплекс / За заг. ред. Т.В. Кухтик, Краматорськ: ДІТМ МНТУ ім.Ю. Бугая,* 2009, 251 с.
35. *Кравченко В.В.* Конституційне право України: навч. посібник. Вид. 3-тє, виправл. та доповн., К.: Атіка, 2004. 512 с.
36. *Кравченко В.В.* Конституційне право України: навч. посібник. вид. 4-те, виправл. та доповн. К.: Атіка, 2006. 568 с.
37. *Орленко В.І.* Орленко В.В. Конституційне право України: посібник для підготовки до іспитів. 4-е вид., стереотип., К.: ПАЛИВОДА А.В., 2010. 152 с.
38. *Совгиря О.В., Шукліна Н.Г.* Конституційне право України: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 632 с.
39. *Шаповал В.М.* Сучасний конституціоналізм: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2005, 560 с.

Інформаційні ресурси

40. *Система дистанційного навчання ЧНТУ.* Курс: Конституційне право України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eln.stu.cn.ua>
41. *Бібліотека Конгресу США* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.loc.gov/index.html>
42. *Бібліотека та архіви Канади* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.collectionscanada.ca/>
43. *Бюлетень «Офіційний вісник України».* URL: <http://ovu.com.ua/>
44. *Верховна Рада України.* Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iportal.rada.gov.ua>

45. *Верховний Суд України*. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>
46. *Вища рада юстиції України*. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vru.gov.ua>
47. *Законодавство України*. Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/504/96-вр>
48. *Конституційна Асамблея*: електронна бібліотека. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
49. *Кабінет Міністрів України*. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control>
50. *Конституційний суд України*. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/>
51. *Національна академія державного управління при Президентові України*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua>
52. *Національна юридична бібліотека*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua>
53. *Президент України*. Офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>
54. *Право України*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoua.com.ua>
55. *Судова влада в Україні*. Офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/>
56. *Уповноважений Верховної Ради України*. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ombudsman.kiev.ua>
57. *Урядовий портал*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>